

УДК[371.315.6 : 373.31 : 372.41] – 057.87

О. В. Компаній

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ В УЧНІВ 3 КЛАСУ
НА УРОКАХ КЛАСНОГО ТА ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ
В ІНФОРМАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Книги і читання завжди розглядалися як найважливіші джерела духовного розвитку людства. Тому питання інтересу до читання молодших учнів особливо гостро постало в школі. На сучасному етапі стає очевидним, що вирішення цього питання можливе за умов урахування інформаційно-навчального середовища.

Питання про шляхи підвищення інтересу до процесу читання порушувалися науковцями П. Афанасьєвим, В. Вахтеровим, Г. Граник, В. Горєцьким, О. Джежелей, А. Копчук, Н. Молдавською, М. Наумчук, О. Нікіфоровою, М. Омороковою, Т. Піче-Оол, І. Постоловським, С. Редозубовою, М. Рубінштейном, О. Савченко, Н. Светловською, Н. Щепетовою, Н. Щербаковою та ін. Дослідження можливостей інформаційних ресурсів у процесі літературного розвитку школярів проводили Ю. Бабанський, І. Дрига, І. Зязюн, О. Нікулочкіна, В. Паламарчук, С. Хомич та ін.

На сьогодні проведено ряд фундаментальних досліджень у сфері формування читацьких інтересів, розроблено теоретичні основи формування читацької самостійності школярів, створено велику кількість програм і підручників з читання. Проте сучасне середовище, у якому росте й розвивається сучасна дитина, вимагає нових підходів до вирішення питання становлення дитини-читача.

Мета статті – продемонструвати методику розвитку читацьких інтересів в учнів 3 класу на основі застосування інформаційних ресурсів.

Цілеспрямоване формування читацьких інтересів молодших школярів відбувається поетапно. На кожному етапі навчання визначаються завдання, які враховують особливості цього вікового мікроперіоду, обумовлюється методика роботи та організація навчальної діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, типи, структура уроку (заняття) тощо.

Нагадаємо, що третій клас співвідноситься з основним етапом розвитку читацьких інтересів, на якому, з точки зору Г. Коваль, Л. Іванової, Т. Суржук, варто не тільки розширити читацький кругозір учнів, а й сформувати в них ставлення до книги як джерела самостійного поповнення знань, навчити усвідомлювати книгу як засіб спілкування з автором [2, с. 191].

Немає сумнівів у тому, що на основі набутого в попередніх класах формуються знання учнів у наступних класах.

Експериментальна методика передбачає лише обмежене коло знань, яких достатньо для розвитку читацьких інтересів. Виходячи з цього, третьокласники знайомляться зі вступом, анотацією, відомостями про письменника, періодичними виданнями (рік видання, число журналу, № газети та ін.); довідковою літературою; чарівною та побутовою казкою, байкою, повістю-казкою, п'єсою, науково-художнім та науково-популярним твором.

Оскільки сучасне середовище вимагає від учнів орієнтуватися у величезному потоці інформації, тому організувати роботу з формування читацьких інтересів в третьому класі можна на основі застосування словесних (мовлення вчителя, читання літератури), візуальних (Інтернет), аудіотивних (музика, пісні, виразне читання вчителя) та аудіовізуальних (мультимедіа, мультфільми, фільми) інформаційних ресурсів. На кожному етапі уроку, з нашої точки зору, доцільно використовувати ці ресурси як у комплексі, так і окремо один від одного.

За допомогою Інтернету школярі мають можливість працювати із сайтами, у яких представлені чарівні та побутові казки, байки, науково-художні твори, О. Іваненко, О. Копиленко („Малятко” (maluk.in.ua), „Українська література” (ukrlit.vn.ua), „Відділ обслуговування дошкільників і учнів 1 – 4 класів” (bibliotekakirov.ucoz.ua)); знайомитися з науково-пізнавальними текстами, віршами, загадками, прислів'ями, приказками, текстами дитячого фольклору, біографією автора, журналами, газетою, словниками („Казковий вечір” (kazkovy.com.ua), „Країна ангелят” (angelyatko.com.ua), „Архів журналу „Барвінок” (barvinok-arhiv.narod.ru), „Загадки” (zagadki.at.ua), „Левко” (levko.info), „Весела абетка” (abetka.ukrlife.org), „Малятко” (maluk.in.ua), ukrlit.vn.ua; „Вікіпедія. Вільна енциклопедія” (uk.wikipedia.org), „Український тлумачний словник” (language.br.com.ua/), „Академічний тлумачний словник (1970 – 1980)” (sum.in.ua), „Словопедія” (літературне слововживання) (slovopedia.org.ua), „Українські народні казки” (progidne.org)).

На основі знань та застосування інформаційних ресурсів учні продовжують вдосконалювати вміння, що були об'єктом роботи в попередніх класах, та опановують нові, виділені нами за змістовими лініями програми.

Змістова лінія „Робота з книгою”: самостійно ознайомлюватися з новою дитячою книжкою з опорою на титульний аркуш, вступ, зміст; розглядати дитячі книжки на книжковій виставці; висловлюватися щодо орієнтовного змісту книжок, їх тематики; виділяти, називати, показувати основні елементи книжки (титульний лист, зміст, примітка, вступ, анотація); вказувати на різні види інформації (художня, наукова); самостійно добирати й читати дитячі книжки за рекомендованою темою вчителя; виділяти й правильно називати в дитячому журналі число, рік видання; усвідомлювати призначення довідкової літератури; самостійно користуватися нею для пошуку потрібної інформації; зосереджувати увагу на перегляді мультимедіа.

Змістова лінія „Літературознавча пропедевтика”: визначати тему і основну думку твору; називати основні теми та жанри творчості письменників, з якими неодноразово зустрічалися під час навчання; знаходити в Інтернеті або складати невеликі усні розповіді про життєвий шлях письменників; пояснювати, як, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про майстрів мистецтва слова.

Змістова лінія „Досвід читацької діяльності”:

а) особливості опрацювання художнього твору:

- *усвідомлення жанрових особливостей творів*: розрізняти казку, оповідання, вірш, прислів'я, байку один від одного в підручнику та Інтернеті; усвідомлювати ознаки чарівних (незвичайні істоти, перетворення, надзвичайна сила) та побутових (відображення народного побуту) казок; вказувати тематику прислів'я, віршів, оповідань (про працю, вчення та ін.); називати, хто є героями оповідань (позитивні, негативні, головні, другорядні); усвідомлювати особливості байки; правильно називати її героїв; називати основні ознаки оповідання як жанру; правильно називати героїв; пояснювати, хто є героями (персонажами) оповідань; називати основні теми дитячих оповідань, які опрацьовувалися під час навчання; пояснювати, які почуття висловлює поет у творі; називати основні теми дитячих віршів, які опрацьовувалися на уроках; вказувати на відмінності науково-художнього та науково-популярного твору (на основі порівняння); пояснювати відмінність повісті-казки від оповідання та казки; правильно називати героїв; мати уявлення про основні жанрові ознаки п'єси, її відмінність від інших жанрів; визначати у п'єсі діалоги, монологи, слова автора, дії (картини); зосереджувати увагу на перегляді слайдів мультимедіа.

- *смісловий і структурний аналіз творів*: відповідати на запитання вчителя щодо тексту підручника та електронного тексту; самостійно визначати тему та основну думку; висловлювати власне ставлення до прочитаного в тексті; знаходити в тексті підручника та електронному тексті речення (абзац), яке розкриває головну думку; уміти самостійно формулювати запитання до тексту; виділяти ознаки описуваних предметів, явищ, подій; вчинки дійових осіб; висловлювати здогадки щодо можливого розвитку подій; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком;

б) особливості опрацювання наукового твору: відшукувати в науковому тексті слова-терміни, виділяти пізнавальну інформацію, визначати тему, основну думку, переказувати зміст; зосереджувати увагу на перегляді слайдів мультимедіа.

Змістова лінія „Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного”: слухати або переглядати записи та виконувати завдання вчителя (давати відповіді на основі прослуханого, співвідносити сюжет з текстом, пригадувати за уривком, що буде далі та ін.); знати назви та адреси сайтів, на яких розміщені чарівні та побутові казки, вірші, оповідання, прислів'я, байки, науково-художні та науково-популярні

твори, а також адреси сайтів журналів, енциклопедій, словників; знаходити в Інтернеті біографію та портрети письменників; розташовувати пункти плану в необхідній послідовності, які зображені на слайді; відмічати партитуру (розмітку) тексту для виразного читання; вибирати з низки прислів'їв таке, що найточніше відображує основну думку твору; виразно читати твори різних жанрів; уміти творчо переказувати; співвідносити ілюстрації книжки з текстом у читанці; складати найпростішу анотацію та вступ до прочитаної крижки (усно); працювати в Інтернеті з текстом; знаходити в електронній довідковій літературі інформацію, яка цікавить.

Виключне значення для формування читацьких інтересів, як і в попередніх класах, мають уроки класного та позакласного читання. Це пояснюється тим, що мета їх пов'язана не тільки з розвитком техніки читання, але й з прищепленням любові до читання [4].

На відміну від класного читання в третьому класі позакласне читання ускладнюється тим, що учні самостійно добирають і читають книги без допомоги вчителя; коло читання доповнюється науковою літературою та періодичними виданням, тематика яких охоплює 10 – 12 тем; обсяг книжок сягає від 16 до 150 сторінок.

Реалізація цих уроків, як і в інших класах, буде ефективною за умови дотримання відповідної дидактичної **п'ятиступеневої структури** (мотивація та орієнтування; сприймання твору; аналіз тексту; закріплення; контроль та корекція) та використання вправ (мотиваційно-орієнтовних, комунікативно-репродуктивних, змістовно-інформаційних, творчих, закріплювальних та контрольних).

Отже, новими на основному етапі є коло знань та вмінь, вимоги щодо вибору книжок, робота із сайтами, які не опрацьовувалися в попередніх класах (електронні словники, журнали, газети), а також із сайтами, котрі включають чарівну, побутову казку, науково-художні, науково-пізнавальні твори та ін.

Подаємо приклад уроку класного читання.

Урок читання

Тема: Бабусина пригода

Матеріал уроку: П'єса-казка О. Олесь „Бабусина пригода”

Мета: ознайомити учнів з п'єсою як жанром, розширити знання про поета, вдосконалити навички виразного читання, виховати інтерес до читання, вчити працювати з інформаційними ресурсами.

Обладнання: дитяча книжка: О. Олесь Бабусина пригода – Київ : Веселка, 1993. – 26 с.; підручник О. Савченко „Читанка” – 3 клас.

Інформаційні ресурси: словесні (мовлення вчителя, читання тексту), аудіовізуальні (фільми-ролики: льодового шоу „Бременські музиканти”, народна мудрість „На чуже не зазіхнеш, то й своє збережеш”).

Етап 1. Мотивація та орієнтування

Організація класу

а) зосередження уваги

*Урок читання починаємо,
Гарного настрою всім бажаємо.
Те, що вивчили – пригадаємо,
Поміркуємо, почитаємо.*

б) ситуація спілкування

*А що ми будемо робити?
А що ми будемо читати?
Ви можете усі сказати,
Як спробуєте ребус відгадати.*

’ ’ ’ ’ 3

’ ’ ’ ’

(Казка)

- Сьогодні ми з вами познайомимося з казкою, але не простою

Етап 2. Сприймання твору

а) перегляд казки льодового театру „Бременські музиканти”

1. Чи можна казки тільки читати та слухати?
2. Де можна казки побачити? Подивіться на екран.
3. Яку з прочитаних казок ви хотіли б переглянути в театрі?
4. Чим відрізняється казка, прочитана в книзі, від тої, що показують артисти на сцені?

а) усвідомлення значення слова „п’еса” та особливості цього твору

- Що таке казка, ви вже знаєте. Чи чули ви слово „п’еса”? Де?

П’еса – це твір, який призначений для театральної вистави. Читається п’еса за ролями. У тексті п’еса є описи місць, де відбувається дія, слова ведучого. Дійові особи говорять діалогами, тобто по кілька осіб, чи монологами – одноосібно.

- Відкрийте читанку на сторінці 112 та роздивіться п’есу-казку. Як ми бачимо, спочатку подається перелік дійових осіб, потім речення, написані маленьким шрифтом. Вони вказують на переміщення героїв по сцені чи опис місця події. Слова в дужках вказують на те, як повинні говорити герої чи які дії виконувати.

- Зверніть увагу на слова, що винесені посередині кожної строфи. Це – назви дійових осіб, що промовляють ці слова.

- Отже, на уроці ми прочитаємо п’есу-казку.

б) розгляд книжки О. Олеся „Бабусина пригода”

- Подивіться на книжку. Розкажіть про неї все, що ви знаєте.

в) розширення знань про поета

2 клас	3 клас
Ялинка (оповідання); Серед краси (вірш); Білі гуси летять над лугами (вірш); Все навколо зеленіє (вірш); Два хлопчики (вірш)	Бабусина пригода (п'єса); Довго хмарами небо покрите було ... (вірш)

- Що означає напис на дошці?
- Хто написав усі ці твори? (О. Олесь)
- Які слова знаходяться в дужках? Чому? (це жанри, у яких працював автор)
- Якого О. Олеся ви знаєте? (поета, письменника оповідань)

- Ви трішки піросли, і зараз для вас давно знайомий О. Олесь відкривається з нової сторони. Олесь – драматург, тобто людина, яка пише п'єси. З дитячою літературою поріднився тоді, коли в нього з'явився син Олег, якого він називав Лелекою. Поет у віршовій формі розказував Олегові про абетку, математичні премудрості, а ще – про зайчиків, курей, гусей, качок і лисичок. П'єсу-казку „Бабусина пригода” він теж створив для сина, з яким дуже любив гратися.

г) словникова робота

- Прочитайте слова. З'єднайте близькі за значенням.

<i>Поринайте</i>	<i>Віковий ліс</i>
<i>Вгледите</i>	<i>Вузлик</i>
<i>Пильненько</i>	<i>Уважно</i>
<i>Клуночок</i>	<i>Струмок</i>
<i>Присягаю</i>	<i>Пірнайте</i>
<i>Праліс</i>	<i>Побачите</i>
<i>Потік</i>	<i>Обіцяю</i>

д) підготовка до правильного інтонування

- Прочитайте з правильною інтонацією окличні речення, а потім – питальні.

<i>Як любо мило серед гаю!</i>	<i>Та я ж не лис – чого пристав?</i>
<i>Ой лишенько! Ведмідь! Боюсь...</i>	<i>Чого це ніс твій у пушку?</i>
<i>Ага! Попався! Не пручайся!</i>	<i>Не сором гнатись за малими?</i>
<i>Прийду! Кажу: прийду і край!</i>	<i>Бабусю, маєш ти лозину?</i>

- У п'єсі важливо не лише прочитати питальні та окличні речення, але й передати за допомогою інтонації настрій, характер, почуття дійових осіб.

Літературна гра „Відгадай, хто говорить?”. Мета: навчити правильно інтонувати слова дійових осіб

Завдання. Учитель виставляє малюнки дійових осіб, зачитує уривки з п'єси-казки, відповідно інтонуючи. Діти впізнають, чий слова прочитані:

1. А хто це тут лежить та спить?
Хто смів ногою тут ступить?
Тут все моє – і луг, і гай.
Я з'їм тебе! Ану, вставай! (ведмідь)
2. Пасіться, любі каченятка,
Скубіть собі м'яку травичку.
Купайте в сонечку крилятка
Та поринайте у водичку (бабуся)
3. То Каченя на мене напало
І якимсь в рот саме попало... (лисиця)
4. Неправду каже Лис,
Що я його напало...
Чого б я в рот скакало?!
Щоб голову одгриз? (каченя)

є) читання учнями за ролями

Етап 3. Аналіз тексту

а) бесіда

- В яку пору року відбувається дія п'єси?
- Від чого застерігала бабуся каченят?
- Які настанови дала песикові?
- Чому ведмідь був сердитий?
- Чим бабуся задобрила його?
- Як ведмідь допоміг бабусі?
- З чого видно, що бабуся і ведмідь потоваришували?

б) виконання творчих робіт

1. Творчий переказ

Уявіть, що ви – режисер цієї п'єси і перед вами сидять артисти іншого театру. Ви повинні стисло розказати про те, як розгортається дія п'єси: зачин, основна частина, кінцівка.

2. Співвіднесення ілюстрацій книжки „Бабусина пригода” з п'єсою у читанці

- Знайдіть у п'єсі читанки уривки до ілюстрацій, які зображені в книжці

Етап 4. Закріплення

- Подивіться фільм „Народна мудрість”. Прочитайте прислів'я. Чи співвідноситься воно з нашою п'есею. Доведіть свою думку (На чуже не зазіхнеш, то й своє збережеш).

Етап 5. Контроль

Виконайте завдання: Назвіть жанр, з яким сьогодні познайомилися. Яку п'есу сьогодні читали? Хто її автор?

Доведіть, що п'еса О. Олеся „Бабусина пригода” – це казка.

Список використаної літератури

1. **Іванова Л. І.** Формування читацької самостійності учнів початкових класів / Л. І. Іванова. – Рівне : ІМЦ, 1995. – 193 с.
2. **Коваль Г. П.** Методика читання : навч. посіб. / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова., Т. Б. Суржук. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. – 280 с.
3. **Програми** для середньої загальноосвітньої школи. 1 – 4 класи. Літературне читання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>
4. **Светловская Н. Н.** Внеклассное чтение в 3 классе : пособие [для учителя] / Н. Светловская, О. Джежелей. – [2-е изд., перераб.]. – М. : Просвещение, 1975. – 175 с.

Компаній О. В. Формування читацьких інтересів в учнів 3 класу на уроках класного та позакласного читання в інформаційно-навчальному середовищі

У статті описується методика формування читацьких інтересів в учнів 3 класу на уроках класного та позакласного читання в інформаційно-навчальному середовищі. Представлена методика складається з теоретичної частини, у якій пропонується певне коло знань, умінь, розглядаються інформаційні ресурси, організаційні форми навчання, та з практичної частини, котра включає в себе розроблене заняття класного читання з урахуванням словесних та аудіовізуальних інформаційних ресурсів.

Ключові слова: читацькі інтереси, класне та позакласне читання, структурні етапи уроків, інформаційні ресурси.

Компаній Е. В. Формирование читательских интересов учащихся 3 класса на уроках классного и внеклассного чтения в информационно-учебной среде

В статье описывается методика формирования читательских интересов у школьников 3 класса на уроках классного и внеклассного чтения в информационно-обучающей среде. Представленная методика состоит из теоретического материала, в котором предлагается определенный круг знаний, умений, рассматриваются информационные ресурсы, организационные формы обучения, и с практической части, включающей в себя разработанный конспект урока классного чтения с

учетом использования словесных и аудиовизуальных информационных ресурсов.

Ключевые слова: читательские интересы, классное и внеклассное чтение, структурные этапы уроков, информационные ресурсы.

Kompaniy O. V. The Formation of Readers' Interests of the 3-st Graders in Information-studying Environment

This article presents the forming of reader interest of the 3rd form pupils in class of reading and home reading in informative and educational environment. The presented method consists of theoretical part, in which it is offered the circle of knowledge's, abilities, informative resources, organizational forms of studies, is certain, and from practical part which includes for itself the developed employment of the class reading taking into account such informative resources, as verbal and audiovisual.

Key words: reader interests, reading, home reading, structural stages of lessons, informational resources.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 373.5.016:811.161.1

А. Ф. Куринная

**ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ
РУССКОМУ ЯЗЫКУ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ:
СЛОВОЦЕНТРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Последнее десятилетие в языковедческой науке отмечено переходом от лингвистики структурной к лингвистике антропологической, которая рассматривает явления языка в тесной связи с человеком, его мышлением и духовно-практической деятельностью. Знание же языка предполагает знание его лексикона, семантики слова. Языкознанием накоплено достаточно большое количество материалов об исследовании значения слова (Ф. И. Буслаев, В. В. Виноградов, Л. Ю. Максимов, Л. А. Новиков, А. М. Пешковский, И. И. Срезневский, К. Д. Ушинский, Н. М. Шанский, Л. В. Щерба и др.), что является важным для словоцентрического обучения языку, так как в центре последнего стоит в качестве ведущей дидактической единицы слово.

Коммуникативная направленность школьного лингвистического образования (В. П. Беломорец, Е. И. Быкова, А. М. Богуш, Н. С. Вашуленко, Е. П. Голобородько, И. Ф. Гудзик, Л. В. Давидюк, В. К. Иваненко, А. И. Капская, В. А. Корсаков, Т. А. Ладыженская, Г. А. Михайловская, Е. И. Пассов, М. И. Пентилюк, В. И. Стативка,